

GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY I OPIEKI NAD DZIECKIEM NA LATA 2012-2014

Wstęp

1. Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze
 - 1.1. Formy opieki zastępczej
2. Diagnoza potrzeb
 - 2.1. Inwentaryzacja zasobów.
3. Cel główny : tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dzieckiem. Poprawa, jakości życia dzieci poprzez rozwój aktywności własnej oraz zapobieganie marginalizacji rodzin.
Cele szczegółowe :
 - 3.1. wspieranie rodzin naturalnych w ich funkcjach opiekuńczych i wychowawczych oraz odzyskiwaniu zdolności do wypełniania tych funkcji,
 - 3.2 zapobieganie umieszczaniu dzieci w opiece zastępczej poprzez kompleksowe wsparcie rodzin zagrożonych dysfunkcją i rodzin dysfunkcyjnych
 - 3.3. doskonalenie form i metod wspierania dziecka i rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin wspierających i profesjonalnych placówek wsparcia dziennego.
4. Adresaci programu
 - 4.1 rodziny żyjące w ubóstwie w tym dotknięte bezrobociem
 - 4.2. rodziny dotknięte uzależnieniem, przemocą
 - 4.3.rodziny niewydolne wychowawczo, opiekuńczo, niezaradne.
 - 4.4.dzieci i młodzież zagrożona niedostosowaniem społecznym
 - 4.5.dzieci i młodzież opuszczająca instytucjonalne i rodzinne formy opieki zastępczej.
 - 4.6. kadra instytucji i organizacji działających na rzecz dziecka i rodziny oraz rodziny wspierające.
5. Promocja i monitorowanie programu.
6. Finansowanie programu.

Wprowadzenie.

Program Wspierania Rodziny i Opieki nad Dzieckiem stanowi rozwinięcie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gogolin na lata 2011 – 2015, w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną. Jednym z celów strategicznych tego dokumentu jest cel 6.1. „*Promocja rozwoju i wzmocnienia rodziny poprzez systemową profilaktykę i opiekę nad dzieckiem i rodziną w środowisku lokalnym*”. Cel ten obejmuje zadania gminy w zakresie wspierania rodziny, określone ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Faktem jest, że każda rodzina pozostawiona bez pomocy w zakłętym kręgu dysfunkcji, to zaniedbany, pozostawiony sobie „kapitał ludzki”, niewykorzystany potencjał następnego pokolenia. Sytuacja demograficzna wskazuje, że żadne społeczeństwo, lokalne środowiska nie mogą pozwolić sobie na takie straty. Nie czekając na systemowe zmiany, ustalenie standardów, pokonanie kolejnego kryzysu teraz, już trzeba uruchomić całą aktywność, siły, środki środowiska i wykorzystać dostępne metody działania w zakresie wzmocnienia i rozwoju rodziny.

Przedstawiany program ukierunkowany jest na **wzmocnienie** elementów środowiskowej pracy z rodziną, **poszerzenie** dostępności usług w postaci poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, rodzinnego), **wczesnej** interwencji w rodzinach zagrożonych utratą swoich naturalnych funkcji, a także **intensywnej, wszechstronnej** pomocy rodzinie biologicznej dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Każde działanie planowane w ramach programu, uwzględnia możliwości rozwojowe rodziny i jej zdolności do przewycięzania braków i pokonywania trudności. Należy podkreślić, że działania na rzecz rodziny, to działania na rzecz całego środowiska, a wspieranie rodziny przyczynia się do rozwoju wzmocnienia więzi w całej społeczności lokalnej. Zawarte w niniejszym programie propozycje pomocowe wspierają rodzinę naturalną w jej rozwoju i prawidłowym funkcjonowaniu; obejmują pomocą rodziny niezaradne, zagrożone różnego typu patologiami, dysfunkcyjne oraz dzieci i młodzież zagrożoną niedostosowaniem społecznym.

Realizacja programu przebiegać będzie w toku bieżącej pracy Ośrodka Pomocy Społecznej w Gogolinie – jednostki organizacyjnej powołanej do realizacji i koordynacji działań w zakresie pomocy i integracji społecznej; projekty celowe stanowić będą instrument realizacji przedstawianego programu.

1. Rodzina, jako podstawowe środowisko wychowawcze

Potocznie rodzinę postrzegamy, jako środowisko pełne miłości, ciepła, bezpieczne i chroniące przed wszystkim, co złe – miejsce manifestowania uczuć i doznawanie szczęścia. Rodzina definiowana jest na wiele sposobów: jako środowisko społeczne (wychowawcze), grupa społeczna (wychowawcza), instytucja społeczna (wychowawcza) lub czynnik socjalizacyjno-wychowawczy.

W każdym społeczeństwie prawidłowo funkcjonująca rodzina ma pełne kompetencje by zapewnić swym członkom szczęśliwy, harmonijny rozwój. Rodzina jest pierwszym, podstawowym środowiskiem wychowawczym człowieka. W rodzinie kształtuje się „kapitał ludzki”, który jest wyznacznikiem tempa rozwoju danej społeczności. Istnieją różne typy rodzin i różne reprezentowane przez nie postawy, a to wpływa na rodzaj postaw społeczno-moralnych dzieci i młodzieży wychowujących się w tych rodzinach. Prawidłowo funkcjonująca rodzina jest wartością, której – w odniesieniu do jednostki jak i globalnie-do całego społeczeństwa, nie można niczym równoważnym zastąpić.

Rodziny funkcjonują w różnych formach: na bazie małżeństwa, konkubinatu, związku partnerskiego; społeczeństwa wykształciły tzw. alternatywne formy rodziny: niepełną, zrekonstruowaną, zastępczą a także rodzinny dom dziecka.

Rodzina, zarówno duża, mała czy alternatywna spełnia w społeczeństwie wiele funkcji. Funkcje te można podzielić na cztery grupy – pierwsza to prokreacja, druga, zabezpieczenie podstawowych potrzeb członkom rodziny, trzecia grupa polega na przystosowaniu dziecka do życia społecznego, wskazaniu odpowiedniego miejsca w społeczeństwie i grupa czwarta to funkcje, które socjalizują dzieci, uczą reguł zachowania uznanych za właściwe, prawideł postępowania w danym społeczeństwie i przekazywaniu przyjętego systemu wartości. Swoistą cechą środowiska rodzinnego jest to, że funkcje rodziny stanowią jednolitą ograniczoną całość i nie mogą być realizowane oddzielnie. Jakiegokolwiek zaburzenie utrudniające realizację którejs z podstawowych funkcji z reguły, powoduje przejściową lub dłuższą niewydolność ogólnego funkcjonowania rodziny. Przemianom ulegają funkcje rodziny, zmienia się sama rodzina, jako system, układ wzajemnie oddziałujących na siebie elementów, czyli członków rodziny. Jednak niezależnie od tych zmian kobieta i mężczyzna pozostają współodpowiedzialni za swój związek i za całą rodzinę, która powinna zaspakajać podstawowe ludzkie potrzeby : miłości, bezpieczeństwa i przynależności. Autorytet rodziców powinien opierać się na ich dojrzałości i kompetencji, a relacje na wspólnych ustaleniach dotyczących podziału obowiązków i sposobu wychowywania dzieci. Rodzice roztaczając „parasol ochronny” nad swoimi dziećmi jednocześnie ustalają reguły i czytelny przekaz tego, co jest dobre a co złe. Dzięki temu dzieci nabywają odpowiedni system wartości, norm oraz właściwe wzorce zachowań, mają przestrzeń do rozwoju. Swobodne stosunki między rodzicami i dziećmi, serdeczność, wzajemne zrozumienie i zaufania tworzą idealny klimat domu rodzinnego dając siłę i oparcie. Dobry przykład wyniesiony z takiego domu, chroni przed popełnianiem błędów życiowych i daje punkt odniesienia do tego, co dobre, a co złe. Zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania rodziny jest nie tylko niedojrzałość, niekompetencja czy brak odpowiedzialności partnerów zakładających rodzinę. Zagrożeniom sprzyjają przemiany ustrojowe, ekonomiczne, emancypacyjne kulturowe itp., które mogą mieć silnie negatywny wpływ na życie rodzin, które często we wcześniejszym okresie dobrze radziły sobie z realizacją swoich funkcji. Często u

podstaw problemów rodziny leży bezrobocie spychające rodzinę na margines życia społecznego. To bezrobocie poza ubóstwem, często przynosi problem uzależnienia, rozbicia rodzin, emigracji zarobkowej rodziców. Zagrożenie bytu rodziny stanowi też ciężka choroba, niepełnosprawność, czy śmierć jednego z rodziców. Dla dzieci są to prawdziwe katastrofy życiowe, które powodują rozpad bezpiecznego świata, rodzice tracą autorytet, nie potrafią utrzymać statusu ekonomicznego i społecznego rodziny, nie potrafią dać poczucia bezpieczeństwa i stworzyć stabilnego środowiska wychowawczego. W każdej rodzinie występują napięcia, konflikty i kryzysy, ale nie każda rodzina potrafi samodzielnie, pomyślnie je rozwiązać. Określone w programie cele i instrumenty realizacji, to oferta pomocy w trudnych dla rodziny sytuacjach. Zgodnie z zasadą pomocniczości, nie wyręczając zbytnio rodziców wspierać należy ich starania tak, by dziecko mogło bezpiecznie funkcjonować w rodzinie naturalnej korzystając z optymalnych warunków rozwoju. Umieszczanie dziecka poza rodziną powinno być krótkotrwałą ostatecznością; kompleksowa, intensywna praca z rodzicami powinna w możliwie krótkim czasie umożliwić dziecku powrót do należycie spełniającej swoje funkcje rodziny biologicznej.

1.1. Formy opieki zastępczej

Ratyfikowana przez Polskę konwencja o prawach dziecka, stanowi, że „ Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub, gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Taka opieka może oznaczać adopcję, polegać na umieszczeniu w rodzinie zastępczej lub, gdy jest to niezbędne, w odpowiedniej instytucji”. Prawo to zapisane jest również w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: „ Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych ”.

W wyniku reformy administracyjnej kraju w 1999 roku, na powiaty nałożono obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży pozbawionym opieki rodziców naturalnych – zastępczego środowiska wychowawczego. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, nałożyła na gminy między innymi – obowiązek współfinansowania pobytu dziecka w zastępczym środowisku wychowawczym. Obecnie trwa przekształcenie istniejących form opieki instytucjonalnej w mniejsze, bardziej przyjazne dziecku struktury; zauważalny jest rozwój rodzinnych form opieki z jednoczesną pracą na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Przez rodzinną opiekę zastępczą rozumie się: - rodziny zastępcze (spokrewnione lub nie , które są ustanawiane przez sąd oraz zawodowe, które pełnią tę funkcję i jest to ich praca/zatrudnienie) ;

- instytucjonalne formy rodzinnej opieki nad dzieckiem tj. rodzinne placówki opiekuńczo – wychowawcze, oraz kameralne formy opieki nad dzieckiem, w których dzieci przebywają w warunkach zbliżonych do domu rodzinnego (grupy usamodzielnienia, grupy mieszkaniowe).

Rodzina zastępcza zawodowa, to rodzina niespokrewniona z dzieckiem, która funkcjonuje na podstawie podpisanej umowy i pobiera wynagrodzenie ; rodziny te dzielą się na : wielodzietne (nie mniej niż 3 i nie więcej niż 6 dzieci), specjalistyczne (opiekują się dziećmi niedostosowanymi społecznie, dziećmi z dysfunkcjami, problemami zdrowotnymi – nie więcej niż 3 dzieci), o charakterze

pogotowia rodzinnego (umieszczanie w sytuacjach nagłych, pobyt do chwili unormowania sytuacji rodzinnej, nie dłuższy niż 15 miesięcy).

Rodzinny dom dziecka to placówka opiekuńczo – wychowawcza, która przeznaczona jest dla 4-8 dzieci (wyjątkiem są sytuacje, gdy umieszczenie dotyczy rodzeństwa – wtedy dzieci może być więcej). Rodzinę zastępczą, lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy. Od 1 stycznia 2012 roku rodzinę spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Poprzednio tj. do końca grudnia 2011 roku tworzyły ją osoby spokrewnione z dzieckiem.

Instytucjonalne formy opieki zastępczej sprawują placówki opiekuńczo – wychowawcze. Placówki opiekuńczo – wychowawcze zależnie od podmiotu prowadzącego, dzielą się na: publiczne, prowadzone przez samorząd gminy, powiatu lub województwa i niepubliczne - prowadzone na podstawie umowy o realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej, przez organizacje pozarządowe prowadzące działalność z zakresu pomocy społecznej oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności z zakresu pomocy społecznej. Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności Minister Polityki Społecznej wyróżnia placówki następującego typu: interwencyjne, rodzinne, socjalizacyjne i wielofunkcyjne. W Polsce, mimo reformy i podjętych działań nadal najczęściej funkcjonuje placówek typu socjalizacyjnego (dawnych domów dziecka).

2. Diagnoza potrzeb.

Odbiorcą oferty przedstawianego programu jest rodzina i dziecko w niej wychowywane a wskazaniem udzielenia wsparcia jest sposób i poziom realizacji przez rodzinę swoich funkcji. Wyraźnie wyodrębnić można trzy poziomy funkcjonowania rodziny –

rodziny normalne charakteryzujące się pełnym składem osobowym, naturalną więzią biologiczną między rodzicami i dziećmi. Stosunki wewnątrz rodzinne oparte są na silnych emocjonalnych związkach między małżonkami i między każdym z rodziców i dziećmi. Konflikty w tych rodzinach mają naturalny przelotny charakter wiążą się z codziennymi problemami, troską o dzieci, byt rodziny;

rodziny zdeorganizowane charakteryzują się trwałymi zaburzeniami struktury (rozwód, separacja, samotne rodzicielstwo, porzucenie), do tej grupy zaliczono również rodziny rozbite przez śmierć jednego z małżonków. W rodzinach zdeorganizowanych związki emocjonalne dzieci z rodzicami cechuje często obojętność lub ostro manifestowana oziębłość. W wypadku rodzin rozbitych przez śmierć stosunki emocjonalne mają charakter pozytywny, jednak niepełność rodziny dezorganizuje wychowawcze funkcjonowanie. W rodzinach zdeorganizowanych układy ról także ulegają dezorganizacji, co najczęściej odzwierciedla się w osłabieniu funkcji opiekuńczych i kontrolnych nad dziećmi ; funkcjonowanie tych rodzin często zakłóca trudna sytuacja materialna ;

rodziny zdemoralizowane (mogą być pełne lub zdeorganizowane), ich dominującymi elementami są konfliktowe stosunki wewnątrzrodzinne oraz dostarczanie przez rodziców negatywnych wzorców zachowań i wartości. Role w tych rodzinach są poważnie zdeorganizowane w związku, z czym dochodzi do zaburzeń w wychowawczo – opiekuńczym funkcjonowaniu tych środowisk rodzinnych. W rodzinach zdemoralizowanych dominują wzory skrajnego prymitywizmu życiowego i ubóstwa kulturalnego, praca zawodowa, edukacja szkolna często traktowane są, jako zło konieczne.

Rodzina, której funkcjonowanie jest zaburzone nie potrafi pomyślnie rozwiązywać swoich problemów i kryzysów, nie realizuje wystarczająco dobrze przypisanych sobie funkcji, zadań na rzecz swoich członków i na rzecz społeczeństwa. Taka rodzina jest rodziną dysfunkcyjną, która staje się źródłem przykrości, podłożem frustracji zarówno dorosłych jak dzieci. Członkowie rodziny przeżywają koszmar konfliktów, napięć i wzajemnych pretensji a ich ofiarą często jest najłagodniejszy element rodzinnego systemu, czyli dziecko – nie umiejąc radzić sobie ze swoimi problemami, sfrustrowani rodzice oddelegowują swoje stresy na dzieciach.

Dysfunkcja rodzinna dotycząca dzieci może przybierać różne formy :

- uzależnienia, choroba psychiczna w rodzinie,
- przemoc fizyczna, psychiczna, maltretowanie i wykorzystywanie seksualne,
- czynne odrzucenie i demoralizowanie dziecka,
- psychiczne opuszczenie dzieci (nieobecność emocjonalna rodzica), chłód emocjonalny,
- nadużycie emocjonalne, czyli używanie dziecka przez dorosłego do zaspakajania własnych potrzeb emocjonalnych (np.: czynienie z dziecka powiernika spraw dorosłych, tworzenie koalicji przeciw drugiemu rodzicowi),
- przerost sztywnych wymagań nad okazywaniem miłości i czułości,
- stawianie nieadekwatnych do rozwoju i możliwości dziecka wymagań,
- infantylizowanie dziecka lub żądanie spełniania nadmiernych, perfekcjonistycznych oczekiwań,
- nadopiekuńczość i nadmierna kontrola.

W rodzinie dysfunkcyjnej dziecko przestrzega bezwzględnie trzech destrukcyjnych dla niego zasad:

- pierwsza nakazuje bezwzględne zachowanie milczenia na temat tego, czego dziecko doświadcza we własnej rodzinie. Dorośli wymagają by dziecko ukrywało swoje przeżycia zarówno wewnątrz rodziny jak i poza nią,
- druga wymaga od dziecka, aby nie obdarzało zaufaniem ani członków swojej rodziny, ani nikogo obcego – ufając naraża się na doznanie krzywdy. Tym samym dziecko nie może czuć się bezpiecznie nawet we własnej rodzinie, stale doświadcza poczucia zagrożenia, czuje się słabe i niepewne,
- trzecia nakazuje, by dziecko nie zagłębiało się w swoje emocja, nie zastanawiało się nad tym, co czuje, dlaczego i jakie są tego skutki. Kierowanie się tą zasadą oraz wzrastanie w zdeorganizowanym środowisku prowadzi do psychopatyzacji dziecka. Jaką miłością było kochane, tylko taką będzie kochało w przyszłości – innej nie zna. W ten sposób dysfunkcyjność przekazywana jest następnemu pokoleniu.

Podjmując rozważania na temat profilaktyki i wspierania rodzin, poza dysfunkcjami wynikającymi bezpośrednio ze środowiska rodzinnego, należy zdawać sobie sprawę z aktualnych zagrożeń związanych z dynamicznymi zmianami cywilizacyjnymi. Postawy wielu osób nacechowane są lękiem przed

przyszłością (spowodowanym brakiem perspektyw), rozczarowaniem, sceptycyzmem wobec wartości ogólnospołecznych i brakiem autorytetów. Wiele małżeństw ulega rozpadowi – ludzie dążą za wszelką cenę do osobistego szczęścia, nie czują się odpowiedzialni ani za partnera życiowego ani za wspólne dzieci. Często rodzice są zapracowani, nastawieni na zapewnienie jak najlepszych lub chociaż przyzwoitych warunków materialnych swoim dzieciom, zapominając o ich wychowaniu. Pogłębiają się i są coraz bardziej widoczne różnice między bogatymi i biednymi, także między dziećmi.

**Przyczyny, dla których rodziny (liczba) zwracały się
o pomoc materialną w latach 2009 – 2011.**

Przyczyna/rodzaj sytuacji życiowej	2009 rok	2010 r	2011 r
Ogólna liczba rodzin Korzystających z pomocy materialnej	307	382	333
w tym korzystających długotrwale ze względu na bezrobocie	154	173	172
rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	63	64	67
rodziny niepełne, bezradne w spr. opiekuńczo-wychowawczych	43	48	39
rodziny dotknięte niepełnosprawnością	99	113	108
rodziny borykające się z ciężką chorobą	68	81	79
wielodzietność rodzin (od trojga dzieci)	17	15	20
ochrona macierzyństwa (dzieci do lat 3)	50	65	71
Patologie rodzin w tym			
alkoholizm	98	96	97
narkomania	3	2	2
przemoc w rodzinie	6	2	5
Dożywianie dzieci (3-16 lat)	142	120	100

Powyższe dane wskazują, że rodziny borykają się z ubóstwem głównie w związku z bezrobociem, które przybrało formę długotrwałą; istotnym problemem rodzin jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – w dużym stopniu problem ten dotyczy rodzin niepełnych także rodzin borykających się z niepełnosprawnością (12 rodzin z 38 dzieci) i długotrwałą chorobą(2 rodziny z 4 dzieci) Liczba dzieci dożywianych w przedszkolach i szkołach wskazuje na dużą stabilną ilościowo grupę, której środowisko rodzinne nie jest w stanie zapewnić podstawowych warunków prawidłowego rozwoju (wyżywienie); wzrastająca liczba małych dzieci w rodzinie oraz fakt, że przybywa rodzin wielodzietnych to dobra prognoza demograficzna, ale jednocześnie wskazanie, że wzrastać będzie zapotrzebowanie na systematyczne, kompleksowe i wielopłaszczyznowe wspieranie rodzin.

Czynniki patologiczne mają duży udział w dysfunkcji rodzin, głównie mamy do czynienia z chorobą alkoholową, która ma wyjątkowo niszczycielski wpływ na całą rodzinę a trauma, jaką przeżywają dzieci pozostawia negatywne skutki na całe ich życie.

Dane dotyczące pierwszego półrocza bieżącego roku wskazują, że z pomocy społecznej korzystają 23 rodziny borykające się z chorobą alkoholową, rodziny, w których wychowuje się 47 dzieci, w 5 rodzinach z 9 dzieci dochodzi do przemocy – w żadnej z tych rodzin dzieci nie są bezpośrednimi ofiarami przemocy. W chwili obecnej Ośrodek Pomocy wspiera 21 rodzin zdeorganizowanych i zdemoralizowanych. W rodzinach tych wychowywanych jest 53 dzieci w wieku od 6 miesięcy do 18 lat.

Z dokumentacji Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że wszystkie rodziny, z których Sąd Rodzinny skierował dzieci do opieki zastępczej, borykały się z problemem alkoholowym.

Od 2009 roku z tereny miasta i gminy Gogolin do rodzin zastępczych trafiło 13 dzieci z 6 rodzin,(w tym 5 dzieci z jednej rodziny w Niemczech); do placówek wychowawczych 3 dzieci z trzech rodzin.

Dane pokazują, że wzrasta liczba rodzin, w których niezaradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego (gospodarowanie budżetem, organizacja życia rodziny, wykorzystanie wolnego czasu), i bezradność opiekuńczo-wychowawcza stanowią podstawową przyczynę dysfunkcji. W tych rodzinach nie ma uzależnień, dewiacji, przestępczości czy złej woli. Specjalistyczne poradnictwo, terapie i warsztaty, pomoc asystenta rodziny i pomoc w placówkach wsparcia dziennego kierowana bezpośrednio do dziecka – to w połączeniu ze wsparciem socjalnym kompletny zestaw potrzeb tych rodzin. Ich zaspokojenie stanowi szansę na samodzielność rodziców i należyte warunki rozwoju dzieci

2.1. Inwentaryzacja zasobów.

Rodzaj pomocy	Forma udzielanego wsparcia	Realizator
Działania w oparciu o rodzinę przeżywająca trudności.	Praca socjalna z rodziną nastawiona na rozwiązanie długotrwałych problemów życiowych klienta na wielu obszarach (zdrowotnym, ekonomicznym, społecznym, zawodowym, prawnym), także w ramach kontraktów socjalnych i projektów socjalnych;	Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z instytucjami i organizacjami środowiska.
Pomoc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb rodziny/ zapewnieniu środków utrzymania.	Świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego wyprawki szkolne, stypendia świadczenia rodzinne, pomoc materialna i rzeczowa	Urząd Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. org. pozarządowa.
Programy pomocowe precyzyjnie kierowane do dziecka i rodziny.	kierowane do rodziców – Akademia Wiedzy Wychowawczej Rodzinne Labirynty, Dobry Wieczór; Szeroko rozumiane programy prof./educ (poradnictwo wsparcie itp..) kierowane do dzieci – Maluch, Korkowania; wypoczynek wakacyjny z programem profilaktyczno/terapeutycznym. Programy profilaktyki uzależnień	GKPiRPA Ośrodek Pomocy Społecznej placówki edukacyjne i opieki przedszkolnej Ośrodek Pomocy Społecznej GKPiRPA Pl. edukacyjne, świetlice środ. we współpracy z GKPiRPA

Specjalistyczna pomoc dziecku i rodzinie	Praca Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Gogolin (ochrona ofiar, terapia sprawców); Długofalowa pomoc i wsparcie rodzin w ramach specjalistycznej pracy socjalnej z ofiarami przemocy; Pomoc osobom uzależnionym (indywidualna, kontrakty socjalne, programy) Długofalowa pomoc i wsparcie rodzin w ramach specjalistycznej pracy socjalnej z osobami współuzależnionymi.	Ośrodek Pomocy we współpracy ze specjalistycznymi placówkami. GKPiRPA, OPS, pl. sł. zdrowia. OPS we współpracy z GKPiRPA oraz specjalistycznymi placówkami sł.zdrowia.
Opieka dzienna, zagospodarowanie czasu wolnego dzieci.	Opieka świetlicowa w szkołach(pomoc pedagoga, org. czasu wolnego), opieka w świetlicach środowiskowych dożywianie, org. czsu wolnego, programy profilaktyczne), świetlice wiejskie (org. czasu wolnego, rozwijanie zainteresowań).	Placówki edukacyjne, GKPiRPA Urząd Miejski
Poprawa warunków mieszkaniowych rodzin	Dysponowanie lokali socjalnych i komunalnych; pomoc w utrzymaniu mieszkań/dodatki mieszkaniowe, pomoc w zasp. potrzeb mieszkaniowych (wyposażenie, utrzymanie, ogrzanie)	Urząd Miejski Urząd Miejski Ośrodek Pomocy

Określone niżej cele wymagają dynamicznego dostosowania działań do potrzeb rozwojowych rodzin (systematyczne pogłębianie diagnozy). Potrzeba racjonalnego i oszczędnego gospodarowania środkami finansowymi wskazuje, by realizować wyznaczone cele i dostosowywać się do dynamiki zmian poprzez programy celowe.

Działanie pomocowe kierowane do dziecka i rodziny powinny opierać się na następujących zasadach :

- bliżej rodziny naturalnej – bez konieczności izolacji dziecka
- bliżej dziecka – najlepiej w rodzinie
- wcześniej – zanim problemy urosną i staną się trwałe
- lepiej – wykorzystując potencjał fachowców i najlepiej kadry aktualnie pracującej nad określonymi problemami z określonymi środowiskami
- krócej – tak, by nie uzależniać od pomocy
- taniej – unikanie form instytucjonalnej opieki na rzecz usług w środowisku lokalnym.

Przyjęcie powyższych zasad daje szansę na stworzenie jednolitego systemu wszechstronnej profilaktyki i pomocy środowiskowej umożliwiającej dziecku funkcjonowanie w rodzinie naturalnej lub powrót do niej w możliwie najkrótszym czasie.

3. Cel główny : tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dzieckiem Poprawa, jakości życia dzieci poprzez rozwój aktywności własnej oraz zapobieganie marginalizacji rodzin.

Cele szczegółowe :

3.1. wspieranie rodzin naturalnych w ich funkcjach opiekuńczych i wychowawczych oraz odzyskiwaniu zdolności do wypełniania tych funkcji.

Działania :

- uruchomienie w Ośrodku Pomocy Społecznej w godzinach popołudniowych ogólnodostępnego Punktu Poradnictwa Rodzinnego i Socjalnego (psycholog, pracownik socjalny),
- rozszerzenie propagowanie działań edukacyjnych kierowanych do rodziców (Akademia Wiedzy Wychowawczej, Rodzinne Labirynty i inne),
- zwiększenie własnej aktywności rodzin w zakresie poprawy trudnej sytuacji (także w ramach prowadzonej pracy socjalnej, uczestnictwa w zajęciach warsztatowych, korzystania z poradnictwa specjalistycznego),
- szeroka informacja o kierowanej do rodzin ofercie świadczeń i usług środowiska lokalnego.

Realizatorzy : Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, szkoła, Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie Gminy Gogolin.

3.2. Zapobieganie umieszczaniu dzieci w opiece zastępczej poprzez kompleksowe wsparcie rodzin zagrożonych dysfunkcją i dysfunkcyjnych.

Działania :

- prowadzenie kompleksowej zindywidualizowanej pracy socjalnej z rodzinami dysfunkcyjnymi i zagrożonymi dysfunkcją – powołanie w Ośrodku Pomocy Społecznej *zespołu do spraw asysty rodzinnej*
- prowadzenie treningów umiejętności społecznych i wychowawczych w Punkcie Poradnictwa Rodzinnego i Socjalnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- budowa grup wsparcia dla rodzin, szczególnie borykających się problemem uzależnienia oraz problemami opiekuńczo – wychowawczymi,

- realizacja projektów socjalnych dla rodzin dysfunkcyjnych ; celem tych projektów będzie nabycie przez rodziców biologicznych umiejętności prawidłowego funkcjonowania w życiu rodzinnym i społecznym tak, by mogli odzyskać władzę rodzicielską.

Realizatorzy : Ośrodek Pomocy Społecznej, GKPiRPA, Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie Gminy Gogolin.

3.3. Doskonalenie form i metod wspierania dziecka i rodziny ze szczególnym uwzględnieniem rodzin wspierających i profesjonalnych placówek wsparcia dziennego.

Działania :

- szeroka informacja środowiska lokalnego o roli rodzin wspierających,
- szkolenie rodzin wspierających i systematyczne włączanie ich w system opieki nad dzieckiem i rodziną,
- docelowo uruchomienie dla dzieci, dwóch profesjonalnych placówek wsparcia dziennego (Gogolin, Góraźdze).

Realizatorzy: Ośrodek Pomocy Społecznej, GKPiRPA, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe.

Ze względu na fakt, że cechą charakterystyczną sytuacji rodzin jest dynamiczna zmiana, wszystkie wymienione działania mogą być uzupełniane lub modyfikowane w taki sposób, by przyczynić się do skutecznej realizacji ustalonych celów.

4. Adresaci programu.

4.1. Rodziny żyjące w ubóstwie w tym dotknięte bezrobociem.

Ubóstwo to zjawisko społeczne polegające na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokojenia istotnych potrzeb życiowych rodziny. Prawdopodobieństwo ubóstwa zwiększa przede wszystkim bezrobocie (zwłaszcza długotrwałe), ale również wczesne macierzyństwo, niepełność i wielodzietność rodzin, niski poziom wykształcenia, a także zamieszkiwanie na wsi lub w małym mieście - wiąże się to z trudnym rynkiem pracy ograniczoną liczbą ofert. Niski poziom wykształcenia, brak kwalifikacji stały się trwałym korelatorem ubóstwa niezależnie od tego jaką miarą biedy się posłużymy. Ubóstwo wyklucza rodziny z życia społecznego i kulturalnego spychając je na margines i prowadząc do wykluczenia i degradacji oraz dziedziczenia negatywnych wzorców.

4.2. Rodziny dotknięte uzależnieniem, przemocą.

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem, które kształtuje osobowość dziecka, system wartości, poglądy i styl życia. Rodzice zawsze są wzorem dla dzieci, także wtedy gdy tym wzorem nie powinni być. W przypadku rodzin zdeorganizowanych, rodzina nie jest w stanie realizować swych podstawowych funkcji, rolę

wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi. Uzależnienia i przemoc domowa często są powiązane z sobą, są przyczyną i objawem dysfunkcji rodziny. Problemy te są głęboko skrywane przez rodzinę - trudno się przyznać, że najbliższa osoba dopuszcza się przemocy, krzywdzi na różne sposoby. Ukrywanie problemu nie poprawia sytuacji ofiar czy osób współuzależnionych, akty przemocy powtarzają się a uzależnienie pogłębia. To bardzo bolesny i poważny problem społeczny, cierpią z jego powodu całe rodziny, szczególnie traumatyczne przeżycia towarzyszą dzieciom, które powielają w dorosłym życiu zachowania, jakich padli ofiara lub byli świadkami. Często problemy te zauważalne są na zewnątrz dopiero wówczas, gdy nasilają się problemy wychowawcze z dziećmi, proces degradacji psychicznej jest już bardzo zaawansowany, a często dopiero wtedy, gdy dochodzi do zagrożenia życia.

4.3. Rodziny niewydolne wychowawczo, opiekuńczo, niezaradne.

Rodzina niewydolna wychowawczo to ta rodzina, która nie spełnia swoich funkcji lub spełnia je nieprawidłowo. Niewydolność występuje zarówno w rodzinach pełnych jak i niepełnych, zrekonstruowanych i wielodzietnych. Jeżeli niewydolność, niezaradność wynika ze stanu zdrowia, trudnych warunków materialnych, mieszkaniowych to skuteczne wsparcie i pomoc może w szybko poprawić sytuację dzieci w rodzinie ; jeżeli przyczyną niewydolności są uzależnienia, prostytutka, przestępczość , to sytuacja dziecka wymaga szczególnych form pomocy i bardzo intensywnego działania.

4.4. Dzieci i młodzież zagrożona niedostosowaniem społecznym

Niedostosowanie społeczne to bardzo złożone pojęcie, na które składa się wiele kryteriów. Zjawisko zaburzeń w zachowaniu i patologii uwarunkowane jest głównie *środowiskiem rodzinnym*- jeżeli rodzina jest zdeorganizowana, dotknięta patologią to więzi między rodzicami i dziećmi są poważnie osłabione, dzieci boleśnie odczuwają wyobcowanie i odrzucenie. Rodziny takie są ogromnym zagrożeniem dla dobra swoich dzieci. Dla dziecka życie w takiej rodzinie jest ogromną krzywdą, dziecko stara się przeżyć w traumatycznych warunkach, które powodują, że staje się pełne agresji skłonne do łamania norm prawnych i moralnych. W rodzinach takich często dochodzi do zaburzeń rozwoju dziecka, zaniżenia osiągnięć w nauce, zaniżonych aspiracji społecznych ; *środowiskiem szkolnym* – które jest drugim ważnym dla dziecka środowiskiem rozwoju. Szkoła może stać się pierwotnym źródłem zaburzeń rozwoju ucznia. Czynnikiem szkodliwym mogą być nieprawidłowe warunki życia szkolnego (przeludnienie klas, złe warunki lokalowe) oraz niedostosowany do możliwości dziecka system wymagań, nieprawidłowy sposób ich realizacji, niekorzystne dla procesu dydaktyczno- wychowawczego cechy nauczyciela-wychowawcy; *środowiskiem rówieśniczym*-grupy rówieśnicze mają ogromny wpływ na zachowanie dziecka. Ustalają swoje zasady postępowania i zachowania, wysoko cenią siłę fizyczną, spryt, odwagę, zuchwałość, a często bezwzględność i pogardę dla ludzi. Członkowie takich grup często w sposób dezaprobowany społecznie manifestują swoją odrębność. Prowadzić to może do konfliktów z prawem, ucieczką w alkohol czy narkotyki. Grupy rówieśnicze tworzą się spontanicznie, zwykle w bliskości miejsca zamieszkania i przyciągają dzieci pozbawione zainteresowania rodziców, zaniedbane, szukające akceptacji poza domem.

4.5. Dzieci i młodzież opuszczające instytucjonalne i rodzinne formy opieki zastępczej.

Dzieci opuszczają zastępcze formy opieki tylko wtedy, gdy rodzina biologiczna odzyskała prawo do sprawowania władzy rodzicielskiej, a to oznacza, że rodzice podjęli starania i wysiłek by nauczyć się prawidłowo wypełniać swoje funkcje. Powrót dziecka jest wielkim egzaminem dla rodziców i sprawdzianem czy wykonana praca nad pozytywną zmianą jest trwała. Dobro i bezpieczeństwo dziecka wymaga, by rodzina pozostała pod nadzorem i korzystała ze wsparcia i pomocy instytucji środowiska i społeczności lokalnej.

Młodzież opuszczająca zastępcze formy opieki to zwykle już osoby pełnoletni, które wracają do rodziny biologicznej, która nie podjęła żadnych starań, by zmienić swój sposób postępowania. Zwykle rodziny te, czując się zwolnione z obowiązku wobec dziecka pogłębiają swoją dysfunkcję i uruchamiają proces wykluczenia społecznego. Jeżeli młody człowiek, który w czasie pobytu w opiece zastępczej uzyskał prawidłowe wzorce, ma własne plany trafi do tak zdegenerowanego środowiska., jego szanse na prawidłowe funkcjonowanie są znikome. Środowisko lokalne, także dla własnego dobra powinno dać tym młodym ludziom szanse na własne normalne życie – zwykle wiąże się to z uzyskaniem mieszkania i pracy.

4.6. Kadra instytucji i organizacji działających na rzecz dziecka i rodziny oraz rodziny wspierające.

Nie ma żadnych wątpliwości, że dla dziecka najlepszym miejscem wzrastania jest kochająca go rodzina. Jednak życie niesie z sobą wiele trudnych sytuacji, z którymi rodzice nie zawsze potrafią sobie poradzić i nie zawsze chcą i potrafią szukać pomocy – zadaniem specjalistów jest działanie, które pomorze rodzinie rozwiązać problemy, a dziecku pozostać w bezpiecznym środowisku rodzinnym. Przedstawiany program w swych celach i sposobach ich realizacji zawiera skuteczną ofertę pomocy dla rodzin borykających się z różnymi dysfunkcjami. Trudne zadania pomocowe powierzone są przygotowanej, doświadczonej kadrze instytucji i organizacji, która już pracuje na rzecz rodziny. Program ma za zadanie wyspecjalizować poszerzyć ofertę pomocy tak, by spełniała wymogi ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Ustawa między innymi nakłada na gminy obowiązek ponoszenia wydatków przed umieszczeniem dziecka po raz pierwszy w pieczy zastępczej:

- 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w trzecim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W powiecie krapkowickim średni koszt utrzymania dziecka w opiece zastępczej w roku :

2010 wyniósł 3 066.37 zł.,

2011 wyniósł 3 315,68 zł.

Dla instytucji i organizacji środowiska jest to dodatkowy argument, by mobilizować siły, środki i skupić się na skutecznym pomaganiu tak, by pobyt dziecka w opiece zastępczej był wyjątkową krótkotrwałą koniecznością. Spójny system pomocy rodzinie łączy działania instytucji z aktywnością środowiska . Przedstawicielami przyjaznego

środowiska lokalnego są rodziny wspierające, które pomagają w opiece i wychowaniu dziecka, w prowadzeniu gospodarstwa domowego w kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych..

5. Promocja i monitorowanie projektu.

Promocja projektu prowadzona będzie na stronach internetowych realizatorów projektu , placówek szkolnych i przedszkolnych a także wszelkich imprezach środowiskowych z udziałem adresatów.

Monitorowanie programu wyrażać się będzie :

- + gromadzeniem informacji dotyczących projektów celowych realizatorów, a także poprzez analizę statystyczną efektów zawierających się w danych :
- + Liczba rodzin niewydolnych wychowawczo z określeniem powodów
- + Liczba rodzin, w których występuje przemoc domowa
- + Liczba rodzin, w których występuje problem uzależnienia
- + Ilość porad udzielonych przez specjalistów
- + Liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą socjalną
- + Liczba dzieci korzystających z opieki placówki wsparcia dziennego
- + Liczba dzieci umieszczonych w opiece zastępczej
- + Liczba dzieci, które powróciły do rodziny biologicznej
- + Liczba rodzin wspierających uczestniczących w realizacji projektu

- + Kwota wydatkowana na realizację projektów celowych programu, z podziałem na źródło finansowania

- + Kwota wydatkowana na utrzymanie placówek wsparcia dziennego

- + Kwota wydatkowana na utrzymanie dzieci w opiece zastępczej

- + Kwota wydatkowana na rodziny wspierające.

Analizę danych statystycznych Ośrodek Pomocy Społecznej będzie prowadził w I kwartale każdego roku obowiązywania Programu.

6. Finansowanie programu.

Spodziewanym efektem realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny i Dziecka na lata 2012-2014, ma być stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla dziecka i jego rodziny. Wsparcie to powinno zapewnić specjalistyczną pomoc, poczucie bezpieczeństwa także socjalnego oraz odpowiednie dla dziecka warunki rozwoju. Program powinien wzbogacić środowisko lokalne o profesjonalne placówki wsparcia dziennego i rodziny wspierające. W dalszej perspektywie Program przynieść powinien również oszczędności finansowe związane z faktem pozostawiania dzieci w rodzinach naturalnych i powrotu z opieki zastępczej do rodzin biologicznych. Realizacja projektu zakłada wykorzystanie środków z budżetu Gminy, budżetu GKPiRPA w zakresie odpowiadającym jej celom oraz budżetu państwa.